

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 440

Rachunkowość a controlling

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-595-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Krzysztof Adamowicz, Piotr Szczypa: Wycena drzew na terenie przedsiębiorstwa w rachunkowości zarządczej / Valuation of trees in the area of a company in management accounting	13
Anna Balicka: Analiza kosztów usług serwisowych świadczonych przez przedsiębiorstwo branży budowlanej / Service costs analysis provided by the company in construction industry	23
Paulina Belch: Mierniki w controllingu logistyki przedsiębiorstwa z sektora paliwowego / Meters in the controlling of logistics in the company from fuel sector	32
Małgorzata Białas: Wartość firmy w sprawozdaniach finansowych banków / Goodwill in the financial statements of banks	42
Adam Bujak: Formy organizacji systemu informacyjnego rachunkowości jako determinanty efektywności jego funkcjonowania / The organization forms of the accounting information system as the determinants of its functioning efficiency.....	52
Halina Buk: Weryfikacja oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa po zmianie polityki rachunkowości / Verification of the company financial position after the changes in accounting policies	61
Andrzej Bytniewski: Podsystem controllingu w ramach zintegrowanego systemu zarządzania jako źródło informacji na potrzeby rachunkowości zarządczej i controllingu / Controlling subsystem within the integrated management system as a source of information for management accounting and controlling.....	72
Andrzej Bytniewski, Marcin Hernes: Semantyczna metoda reprezentacji zdarzeń gospodarczych w systemie rachunkowości / Semantic method for the economic events representation in accounting system.....	83
Halina Chłodnicka: Polityka klastrowa a kapitał ludzki / Cluster policy vs. human capital.....	95
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Controlling, audyt i nadzór finansowy w zakładzie ubezpieczeń – wzajemne relacje, podobieństwa i różnice / Controlling, audit and financial supervision in insurance company – mutual relations, similarities and differences	109
Anna Chojnacka-Komorowska: Interaktywne przetwarzanie analityczne (OLAP) w controllingu finansowym / OnLine Analytical Processing (OLAP) in management accounting	119

Marlena Ciechan-Kujawa, Katarzyna Goldmann: Istotność pro- i retrospektywnych celów współczesnej analizy finansowej w świetle wyników badań / Significance of the pro and retrospective objectives of the contemporary financial analysis in the light of research results	128
Michał Comporek: Propozycja metodologiczna oceny urealnionych korzyści finansowych przedsiębiorstwa w analizie memoriałowych korekt zysku netto / Methodological proposal of evaluation of company's financial benefits realignment in total accruals analysis	139
Beata Dratwińska-Kania: Kontrola wewnętrzna i jej dokumentacja jako element koncepcji odpowiedzialności i rozliczalności / Internal control and its documentation as part of the responsibility and accountability concept.....	150
Joanna Dynowska: Wykorzystanie controllingu w gminach w świetle badań ankietowych / The use of controlling in municipalities as revealed by questionnaire research	159
Joanna Dynowska, Zdzisław Kes: Oczekiwane bariery, przesłanki i efekty wdrożenia controllingu w gminach w świetle badań ankietowych / Expected barriers, incentives and effects of controlling implementation in municipalities as revealed by questionnaire research.....	170
Wojciech Fliegner: Usprawnianie procesów rachunkowości w urzędach administracji samorządowej / Improving accounting processes in local government offices	180
Stanisław Gędek: Krótkookresowe decyzje produkcyjne. Analiza porównawcza dla przedsiębiorstw wieloasortymentowych / Short-term production decisions. Comparative analysis for multi-product firms	192
Renata Gmińska: Psychologiczne aspekty podejmowania decyzji a rachunkowość zarządcza / Psychological aspects of decision-making vs. management accounting.....	205
Arkadiusz Januszewski: Diagnoza potrzeb informacyjnych w zakresie controllingu operacyjnego w firmie doradczo-szkoleniowej / Diagnosis of operational controlling information needs in a consulting and training services enterprise	215
Marcin Jędrzejczyk, Marek Mikosza: Marka kreatorem kapitału intelektualnego organizacji / Brand as the creator of intellectual capital in the organization	225
Anna Kasperowicz: Prawo posiadania w kontekście kwalifikowania aktywów / Right of ownership in the context of qualification of assets	235
Ilona Kędzierska-Bujak: Perspektywy rozwoju, procesów wewnętrznych oraz finansowa a strategia Uniwersytetu Szczecińskiego – wybrane zagadnienia / Development, internal process and financial perspectives vs. the strategy of the University of Szczecin – selected issues.....	245

Agnieszka Kister: Wybrane aspekty gospodarki finansowej szpitali / Selected problems of the financial economy of hospitals	256
Jerzy Kitowski: Rola kryterium płynności finansowej w dyskryminacyjnych metodach oceny zagrożenia upadłością przedsiębiorstwa / The role of the liquidity criterion in discriminatory methods for assessing the bankruptcy risk for a company.....	268
Marcin Klinowski: Definiowanie wymagań projektu w procesie planowania / Defining project requirements in project planning	278
Konrad Kochański: Zjawiska dysfunkcyjne w budżetowaniu projektów / Dysfunctional phenomena in project budgeting.....	287
Tomasz Kondraszuk: Gospodarstwo wiejskie jako podstawa budowy modeli wspomagających podejmowanie decyzji w warunkach dążenia do zrównoważonego rozwoju/ Farm as the basis for the construction of models for decision support under conditions of the quest for sustainable development.....	296
Krzysztof Konstantyn: Koncepcja wdrożenia budżetu kapitałowego w rachunku odpowiedzialności w ośrodkach odpowiedzialności za inwestycje w przedsiębiorstwach produkujących konstrukcje budowlane / The conception of introduction of capital budget in responsibility accounting in the centers of responsibility for investment in building construction enterprises	305
Mariola Kotłowska: Obszary ryzyka prowadzenia działalności przedsiębiorstw ciepłowniczych / Areas of risk in heating companies	317
Michał J. Kowalski: Zastosowanie controllingu podatkowego w polskich przedsiębiorstwach – wnioski z badań empirycznych / Usage of tax controlling in Polish companies – conclusions from empirical research	327
Mieczysław Kowerski: Zależność między rentownością a płynnością finansową ma kształt odwróconego U / The relationship between profitability and financial liquidity has the shape of an inverted U.....	338
Jarosław Kujawski: Dualna cena transferowa i jej sprawozdawcze konsekwencje/ Dual transfer price and its reporting consequences.....	349
Agnieszka Lew: Ryzyko istotnego zniekształcenia jako element badania przychodów i kosztów przez biegłego rewidenta / Risk of essential distortion as an element of income and expenses research by an auditor	363
Wojciech Lichota: Wykorzystanie modeli logitowych do oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw funkcjonujących w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce / The use of logit models to the assessment of the financial standing of enterprises operating in the Special Economic Zones in Poland	372
Tomasz Lis: Aspekty behawioralne w rachunkowości przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych / Behavioral aspects in accounting when making investment decisions	382

Monika Łada: Automatyzacja procesów rachunkowości zarządczej / Automation of management accounting processes	392
Małgorzata Macuda: Obszary badań naukowych w rachunkowości jednostek sektora opieki zdrowotnej / Areas of scientific research in accounting in healthcare sector entities	401
Paweł Malinowski, Tomasz Ćwieląg, Piotr Słomianny: Systemy typu <i>Data Discovery</i> w praktyce funkcjonowania przedsiębiorstwa komunalnego / Data discovery systems in practice of functioning of municipal enterprise	411
Elżbieta Marcinkowska: Sytuacja finansowa szpitali w kontekście procesu komercjalizacji/ Financial situation of hospitals in the context of commercialization process.....	420
Monika Martynkiewicz-Frank: Outsourcing IT w sektorze MŚP / Outsourcing of IT in the SME sector	433
Ewa Wanda Maruszewska, Sabina Kołodziej: Znaczenie podejścia etycznego dla organizacji i funkcjonowania systemu rachunkowości zarządczej / Significance of ethical approach to the organization and functioning of management accounting system.....	442
Teresa Maszczak: Sprawozdanie finansowe jednostki mikro a potrzeby informacyjne użytkowników / Financial statement of a micro-undertaking and information needs of its users	451
Marta Nowak: Konflikt etyczny w pracy księgowego i biegłego rewidenta. Pomędzy moralnością ogólną, moralnością roli a interesem własnym/ Ethical conflict in auditor's and accountant's work. Between common-sense morality, role morality and self-interest	461
Marek Ossowski, Beata Zackiewicz-Brunke: Odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstw a klasyfikacja korzyści interesariuszy wynikających z działalności targowej / Corporate social responsibility vs. the classification of the advantages of stakeholders from business activities involving the organization of fairs and exhibitions	471
Michał Poszwa: Koszty a polityka wykazywania dochodów / Costs vs. policy of income disclosure	482
Anna Stronczek: Informatyczne wsparcie rachunkowości zarządczej na przykładzie wdrożenia w agencji wykonawczej WAM / Computer support of accounting management – a case of implementation in executive agency WAM	491
Magdalena Szydelko, Bartosz Kołodziejczuk: Benchmarking jako fakultatywny instrument doskonalenia znormalizowanych systemów zarządzania jakością / Benchmarking as a facultative instrument for improvement of the standardized quality management systems	501
Agnieszka Tubis: Zintegrowana baza danych dla procesu obsługi pojazdów / Integrated database for the maintenance process of vehicles.....	513

Wiesław Wasilewski: Specyfika planowania i analizy sprawozdania finansowego w instytucjach artystycznych / Characteristics of planning and analysis of financial report in artistic institutions.....	523
Aleksandra Wiercińska: Luki w metodyce benchmarkingu szpitali na przykładzie województwa pomorskiego / Gaps in the benchmarking methodology of hospitals on the example of the Pomeranian Voivodeship.....	534
Malwina Wołak: Zastosowanie analiz ABC i XYZ w controllingu sprzedaży / An application of ABC and XYZ analyses in sales controlling.....	545

Wstęp

Rachunkowość jednostek gospodarczych i instytucji jest zorientowana na dostarczanie informacji zarówno wewnętrznym, jak i zewnętrznym użytkownikom. Informacje te dotyczą procesów gospodarczych i rezultatów działalności wykorzystywanych w dokonywaniu ocen i podejmowaniu decyzji. To czyni rachunkowość najważniejszym elementem systemu informacyjnego jednostek gospodarczych i instytucji.

Rachunkowość stanowi również podstawową bazę informacyjną dla controllingu. Rachunkowość ukierunkowana na controlling ma za zadanie informacyjne wspomaganie procesu podejmowania decyzji i oceny działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych na poziomie całego przedsiębiorstwa czy instytucji. Rachunkowość ukierunkowana na controlling zapewnia obsługę informacyjną wszystkich funkcji zarządzania: planowania, organizowania, motywowania i kontrolowania.

Miejsce rachunkowości w systemie informacyjnym controllingu wynika z jej zadania, którym jest pomiar rezultatów działalności organizacji oraz jej ośrodków odpowiedzialności. Rezultaty tego pomiaru są prezentowane nie tylko w sprawozdaniach finansowych, ale także w wewnętrznych raportach sporządzanych okresowo oraz na bieżąco według potrzeb. Jakość informacji dostarczanych przez rachunkowość w dużym stopniu przesądza o skuteczności działań podejmowanych w ramach controllingu.

Problemom rachunkowości traktowanej jako system informacyjny controllingu jest poświęcony niniejszy zeszyt Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zawiera on artykuły naukowe dotyczące różnych etapów procesu informacyjnego rachunkowości. W części artykułów poruszono zagadnienia teoretyczne dotyczące koncepcji, zasad i procedur przetwarzania informacji w systemie rachunkowości, w części zaś zaprezentowano problemy i przykłady praktycznego prowadzenia rachunkowości ukierunkowanej na controlling w określonych jednostkach gospodarczych oraz instytucjach.

Pragniemy wyrazić nadzieję, że niniejszy tom będzie stanowić pewien przyczynek do doskonalenia sposobu przetwarzania informacji w systemie rachunkowości, która jest podstawową bazą informacyjną dla controllingu w różnych organizacjach.

Edward Nowak, Marcin Kowalewski, Maria Nieplowicz

Małgorzata Białas

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Wydział Zarządzania

e-mail: mbialas@zarz.agh.edu.pl

WARTOŚĆ FIRMY W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH BANKÓW

GOODWILL IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF BANKS

DOI: 10.15611/pn.2016.440.04

Streszczenie: Przedmiotem opracowania jest wartość firmy, która powstaje w wyniku przejęcia innej jednostki i jest wykazywana w bilansie jako składnik wartości niematerialnych. Zaprezentowano możliwe sposoby ujęcia tej wartości na potrzeby rachunkowości oraz omówiono aktualnie obowiązujące przepisy w tym obszarze. W artykule przedstawiono wyniki badań polegających na analizie sprawozdań finansowych wybranych banków działających w Polsce. Celem analizy było sprawdzenie udziału wartości firmy w sumie bilansowej tych banków oraz sposobu i częstotliwości dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości tej pozycji aktywów. Okazało się, że wartość firmy stanowi niewielki udział sumy bilansowej wybranych banków, a mimo corocznych testów na utratę wartości firmy banki te nie zidentyfikowały potrzeby dokonywania odpisów aktualizujących na tę pozycję aktywów.

Słowa kluczowe: wartość firmy, utrata wartości, sprawozdania finansowe, banki.

Summary: The subject of this study is goodwill that arises from the acquisition of another entity and is recognized in the balance sheet as an intangible asset. The possible ways of presenting the goodwill for accounting purposes are shown and the current regulations in this area are discussed. The article presents the results of studies involving the analysis of financial statements of selected banks operating in Poland. The aim of this analysis was to determine a share of goodwill in the total assets of these banks. Additionally, the manner and frequency of goodwill impairment losses were examined. The conclusion is that goodwill represents a small part of total assets of the selected banks. These banks did not identify the need for write-downs on this asset despite the annual test for goodwill impairment.

Keywords: goodwill, impairment, financial statements, banks.

1. Wstęp

Problematyka dotycząca wartości firmy (*goodwill*) jest zagadnieniem wyjątkowo złożonym. Można ją rozpatrywać w wielu aspektach, np. w aspekcie ekonomicznym, prawnym czy księgowym. Trudności w zdefiniowaniu wartości firmy, jej ujmowaniu i wycenie przyczyniają się do braku jednomyślności w tym zakresie. Wyrazem tego są rozbieżności w rozwiązaniach ustalonych na potrzeby rachunkowości. Rozważania na ten temat koncentrują się najczęściej wokół jej odpowiedniej kwantyfikacji oraz właściwej prezentacji. Obecnie uważa się, że wartość firmy reprezentuje nadwyżka pieniędzy zapłaconych za wartość godziwą zidentyfikowanych aktywów netto przejmowanej jednostki. Jest ona traktowana jako składnik aktywów i wykazuje się ją w oddzielnej pozycji sprawozdania finansowego.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest wycena wartości firmy po początkowym jej ujęciu w sprawozdaniach finansowych. Zostaną opisane możliwe rozwiązania oraz aktualnie obowiązujące zasady. Szczególną uwagę poświęcono odpisom z tytułu utraty wartości firmy. W części praktycznej zostaną opisane wyniki badania dotyczącego wartości firmy i jej utraty, przeprowadzonego w polskim sektorze bankowym.

Celem badania było sprawdzenie, czy w wyniku przeprowadzanych fuzji i przejęć w tej branży wartość firmy stanowi znaczący udział sumy bilansowej banków oraz w jakim stopniu banki testują utratę wartości firmy i dokonują odpisów z jej tytułu.

2. Wartość firmy z perspektywy rachunkowości

Specjaliści z rachunkowości przyjęli pogląd ekonomistów i prawników, i postrzegają wartość jako wartościowy składnik aktywów niematerialnych. Niemniej jednak wiele osób zajmujących się rachunkowością waha się, czy wartość firmy może być faktycznie zmierzona z odpowiednią dokładnością i niezawodnością. Prowadzone rozważania w tym temacie koncentrują się na dwóch głównych problemach: czy wartość firmy powinna być rozpoznawana oraz w jaki sposób zmiany w wartości firmy powinny być mierzone [Wen, Moehrle 2015].

Pierwsza kwestia dotyczy momentu uznania wartości firmy w sprawozdaniu. Obecnie wartość firmy wytworzona wewnętrznie przez jednostkę nie jest ujmowana w bilansie przypuszczalnie z obawy o brak wiarygodności pomiaru wykreowanej w ten sposób wartości. Wartość firmy jest ujmowana w sprawozdaniu finansowym jedynie wówczas, gdy nastąpiło połączenie lub przejęcie innej jednostki. W takiej sytuacji wiarygodność pomiaru jest większa z uwagi na rynkowy charakter takiej transakcji.

H. Wen i S. Moehrle [2015] piszą, że istnieją co najmniej dwa teoretyczne podejścia do pomiaru wartości firmy:

- 1) jako różnicy między zyskami połączonych jednostek a zyskami osiąganymi przez inne jednostki o podobnym profilu działalności (tzw. podejście nadwyżki zysków);
- 2) jako różnicy między ceną nabycia a wartością godziwą przejętych aktywów netto.

Chociaż podejście nadwyżki zysków lepiej odpowiada ekonomicznej naturze wartości firmy, to jest znacznie trudniejsze do zastosowania w praktyce. Wynika to z trudności związanych z wiarygodnym oszacowaniem nadwyżki zysków wynikających z połączenia jednostek. Dlatego też standardy rachunkowości preferują drugie podejście. Ujęta w sprawozdaniu finansowym wartość firmy stanowi nadwyżkę zapłaconej ceny za wartość godziwą zidentyfikowanych aktywów netto przejętej jednostki. Takie dodatkowe nakłady na inwestycje są niezbędne z punktu widzenia strony kupującej, która spodziewa się, że nabywana jednostka będzie miała potencjał do generowania dodatkowych zysków.

3. Początkowe ujęcie wartości firmy w sprawozdaniach finansowych

W odniesieniu do wyceny wartości firmy dokładniejszych wytycznych dostarcza standard MSSF 3 „Połączenia jednostek gospodarczych”. Zgodnie z par. 51 tego standardu wartość firmy początkowo wycenia się według jej ceny nabycia, stanowiącej nadwyżkę przekazanej zapłaty nad udziałem jednostki przejmującej, w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych.

Wartość firmy jest więc nadwyżką przekazanej zapłaty za nabycie innej jednostki ponad wartość godziwą zidentyfikowanych aktywów netto tej przejętej jednostki. Innymi słowy, wartość firmy, zgodnie z par. 52 MSSF 3, odpowiada płatności dokonanej przez jednostkę przejmującą w oczekiwaniu na przyszłe korzyści ekonomiczne z tytułu aktywów, których nie można pojedynczo zidentyfikować ani osobno ująć.

Ustalenia polskiej ustawy o rachunkowości dotyczące definicji wartości firmy są zbliżone do standardu MSSF 3.

4. Ustalanie bilansowej wartości firmy po początkowym ujęciu

Kolejny problem związany z wartością firmy dotyczy jej okresowych zmian w czasie. W tym zakresie należy rozważyć, jak długo przejęte jednostki będą generowały dodatkowe zyski (czyli jaki jest okres ekonomicznej użyteczności wartości firmy) oraz w jaki sposób należy dokonywać ich pomiarów. Praktyka i teoria rachunkowości wykształciły cztery rozwiązania sposobu księgowania wartości firmy [Bunea-Bontas 2009]:

1. Utrzymywanie wartości firmy na początkowym poziomie bez dokonywania późniejszych odpisów amortyzacyjnych. Niektórzy eksperci uważają, że wartość ta nie zmniejsza się w czasie, lecz przeciwnie, utrzymuje się na tym samym poziomie lub nawet rośnie.

2. Pomniejszanie wartości firmy z kapitału własnego właściciela. Zgodnie z tym podejściem jednostka zgadza się na dodatkową zapłatę za przejęcie aktywów innej jednostki, kiedy ocenia, że przyniesie to w przyszłości korzyści ekonomiczne właścicielowi.

3. Kapitalizacja wartości firmy i tworzenie odpisów z tytułu utraty wartości na wypadek, gdyby przejęte aktywa utraciły wartość.

4. Kapitalizacja wartości firmy i dokonywanie odpisów amortyzacyjnych w okresie równym okresowi użytkowania przejętych aktywów.

Niektórzy specjaliści uważają, że ostatnie rozwiązanie jest najlepsze ze względu na ekonomiczną naturę elementów wartości firmy, które ulegają deprecjacji. W efekcie w 1970 r. do amerykańskich standardów rachunkowości (GAAP) wprowadzono zapis, zgodnie z którym odpisy amortyzacyjne wartości firmy powinny być dokonywane metodą liniową przez okres nie dłuższy niż 40 lat.

Takie podejście do wyceny wartości firmy miało duży wpływ na sprawozdania finansowe amerykańskich spółek. Okazało się bowiem, że często znacząca część ceny przejęcia była przypisywana wartości firmy. Spektakularnym przykładem było połączenie w 1989 r. spółek Time i Warner Brothers. Okazało się, że zdumiewająco dużo, bo aż 80% ceny nabycia, tj. 14 mld USD, przypisano wartości firmy [Davis 1992]. Oczywiście, zgodnie z obowiązującymi wówczas standardami GAAP, odpisy amortyzacyjne tak dużej kwoty spowodowały stałą redukcję wykazywanych zysków przez kolejne lata [Davis 1992].

Niekorzystny wpływ odpisów amortyzacyjnych wartości firmy na wyniki finansowe spółek przyczynił się do zmiany przepisów i obecnie jednostki są zobligowane do dokonywania okresowych testów na utratę wartości tego składnika aktywów.

Podobnie jest na gruncie europejskim, gdzie zgodnie z MSSF 3 wartość firmy nie podlega amortyzacji. Natomiast po początkowym ujęciu jednostka testuje corocznie wartość firmy pod kątem ewentualnej utraty wartości, jeżeli zaistniały pewne zdarzenia lub wystąpiły zmiany okoliczności, które wskazują na możliwość utraty wartości.

Podczas gdy standardy międzynarodowe obecnie wykluczają możliwość dokonywania odpisów amortyzacyjnych od wartości firmy, polskie regulacje nadal dopuszczają amortyzację tego składnika aktywów, określając przy tym długość dokonywania tych odpisów na okres nie dłuższy niż 5 lat, a w uzasadnionych przypadkach nawet do 20 lat [Ustawa z dnia 29 września 1994].

5. Testy na utratę wartości firmy

Testy na utratę wartości firmy przeprowadza się zgodnie ze standardem MSR 36 „Utrata wartości aktywów”. Odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów dokonuje się dopiero wtedy, gdy wartość odzyskiwalna jest niższa od wartości bilansowej tego składnika aktywów.

Wartość odzyskiwalna odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży lub wartości użytkowej składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, zależnie od tego, która z nich jest wyższa [MSR 36]. Wartość użytkowa jest bieżącą, szacunkową wartością przyszłych przepływów pieniężnych, których uzyskania oczekuje się z tytułu dalszego użytkowania składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne (CGU, *Cash Generating Units*).

Jednak wartość firmy, jako składnik aktywów, nie generuje samodzielnie przepływów pieniężnych, czyli niezależnie od innych aktywów nie może być mierzona indywidualnie. Dlatego też, zgodnie z MSR 36, wartość firmy zostaje w chwili przejęcia przypisana do poszczególnych ośrodków wypracowujących środki pieniężne jednostki przejmującej, które zgodnie z oczekiwaniami mają przynieść korzyści z tytułu synergii uzyskanej w wyniku takiego połączenia.

W związku z powyższym, jeżeli istnieją przesłanki wskazujące na to, że wartość firmy może być niższa od tej wykazywanej w bilansie, wówczas wartość odzyskiwalną oblicza się dla całego ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego należy ta wartość firmy.

Jeżeli wartość bilansowa ośrodka jest wyższa od jego wartości odzyskiwalnej, wówczas jednostka dokonuje odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości w pierwszej kolejności w celu obniżenia wartości firmy, która została przypisana do tego ośrodka, a w dalszej kolejności do innych aktywów należących do tego ośrodka [MSR 36].

Po wprowadzeniu testów na utratę wartości firmy ponownie pojawiły się głosy krytyki. Niektórzy uważają [Watts 2003], że dokonywanie testów na utratę wartości w odniesieniu do wartości firmy może prowadzić do znacznego pogorszenia jakości sprawozdawczości finansowej. Według nich nie jest dobrym rozwiązaniem opieranie się przy wycenie wartości firmy jedynie na uznaniowym mechanizmie, za pomocą którego odzwierciedla się przyszłe korzyści ekonomiczne. Ponadto zauważają, że w obecnym kształcie standardów rachunkowości mogą wystąpić trudności w zweryfikowaniu wartości szacunkowych, a tym samym wartości firmy. Prawdopodobne jest więc, że kadra zarządzająca będzie wykorzystywała nową możliwość, aby opóźniać odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości firmy [Ramanna 2008; Ramanna, Watts 2012].

6. Analiza wartości firmy wykazywanej w sprawozdaniach finansowych wybranych banków działających w Polsce

Przedmiotem analizy jest wartość firmy w wybranych bankach działających w Polsce, a dokładniej odpisy z tytułu utraty jej wartości oraz stosowane przez banki procedury w tym zakresie. Banki te stosują standardy MSR/MSSF.

Impulsem do napisania tego artykułu oraz dokonania analizy stał się komunikat na stronie Komisji Nadzoru Finansowego (KNF), w którym poinformowano o opublikowaniu raportu przez Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (European Securities and Markets Authority, ESMA). W raporcie tym [ESMA 2013] zostały przedstawione praktyki sprawozdawcze związane z testowaniem utraty wartości firmy przez wybranych emitentów sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie ze standardami MSR/MSSF. Dodatkowo raport zawiera rekomendacje dotyczące poprawy stosowania wymogów MSR 36. Co prawda raport dotyczył 235 emitentów, dla których wartość firmy stanowiła znaczący udział w sumie bilansowej, niemniej jednak spostrzeżenia opublikowane w tym raporcie mogą być pewnego rodzaju wskazówkami także dla podmiotów działających w Polsce.

Analiza wartości firmy w polskim sektorze bankowym okazała się jednak trudniejsza, niż pierwotnie zakładano. Pomimo licznych przejęć okazuje się, że w rzeczywistości niewiele banków wykazuje pozycję wartości firmy w bilansie. Częściowo wynika to z charakteru transakcji, do których dochodzi między jednostkami będącymi pod wspólną kontrolą. Tego typu transakcje wyłączone są spod zakresu uregulowań standardów MSSF i wówczas, wobec braku szczegółowych uregulowań wewnątrz MSSF, banki najczęściej ujmują taką transakcję według wartości księgowych, tj. jednostka przejmująca rozpoznaje aktywa i pasywa jednostki przejmowanej według ich bieżącej wartości księgowej, skorygowanej jedynie w celu ujednolicenia zasad rachunkowości przejmowanej jednostki. Wówczas wartość firmy oraz ujemna wartość firmy nie są wykazywane, a różnica powstała między wartością księgową przejmowanych aktywów netto a zapłaconą ceną ujmowana jest w kapitale własnym jednostki przejmującej.

Przykładem mogą tu być transakcje połączenia banku BPH SA i banku Pekao SA lub banku BGŻ SA i Rabobanku Polska SA, czy połączenie Fortis Banku Polska SA z Dominet Bankiem SA

Ponadto nie wszystkie banki mają obowiązek ujawniania swoich wyników finansowych. Jednostki spełniające definicję jednostek pozostających pod wspólną kontrolą zgodnie ze standardem MSSF 3 nie są zobligowane do ujawniania tych informacji.

W efekcie, analizując dostępne sprawozdania finansowe banków w okresie od 2008 do 2015 r., udało się wybrać zaledwie kilka banków, które wykazywały pozycję wartości firmy w bilansie. Należą do nich: BZ WBK SA, Getin Noble Bank SA, PKO BP SA, BPH SA oraz Pekao SA.

Wartość firmy w tych bankach pojawiła się w związku z następującymi transakcjami:

- połączenie BZ WBK SA z Kredyt Bankiem SA w 2013 r.;
- przejęcie przez Getin Noble Bank SA w 2004 r. Banku Przemysłowego SA w Łodzi;
- nabycie Nordea Banku Polska SA przez PKO Bank Polski SA w 2014 r.;
- nabycie przez BPH SA Pierwszego Komercyjnego Banku SA w Lublinie oraz Przedsiębiorstwa Kapitałowo-Inwestycyjnego „Chrobry” Modro sp. jawna;
- przeniesienie na bank Pekao SA części majątku banku BPH SA (jako wartość firmy wykazano kwotę 51 675 tys. zł w ramach integracji tych banków; transakcja ta została zakwalifikowana jako połączenie jednostek gospodarczych pod wspólną kontrolą, a w związku z tym nie rozpoznano innej dodatniej lub ujemnej wartości firmy);
- nabycie przez bank Pekao SA w 2014 r. Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej im. Mikołaja Kopernika.

W tabeli 1 przedstawiono ujawnione wartości firmy wymienionych banków w poszczególnych latach.

Tabela 1. Wartość firmy ujawniana w sprawozdaniu finansowym poszczególnych banków w latach 2008-2015 (w tys. zł)

Nazwa banku	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BZ WBK SA						1 688 516	1 688 516	1 688 516
Pekao SA	51 675	51 675	51 675	51 675	51 675	51 675	52 635	52 635
PKO BP SA							871 047	871 047
Getin Noble Bank SA	51 307	51 307	51 307	51 307	51 307	51 307	51 307	bd
BPH SA	154 764	154 764	154 764	154 764	154 764	154 764	154 764	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych wymienionych banków.

W tabeli 2 ujęto średni udział wartości firmy w sumie bilansowej wybranych banków.

Tabela 2. Średni udział wartości firmy w sumie bilansowej wybranych banków (w %)

Nazwa banku	Średni udział wartości firmy w sumie bilansowej
BZ WBK SA	1,46
Pekao SA	0,04
PKO BP SA	0,34
Getin Noble Bank SA	0,10
BPH SA	0,46

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych wymienionych banków.

Widać, że średni udział wartości firmy w sumie bilansowej poszczególnych banków jest znikomy, najczęściej kształtuje się poniżej 1% (wyjątkiem jest BZ WBK SA –1,46%).

Analiza informacji dodatkowych wykazała, że banki mają świadomość konieczności dokonywania corocznych testów na utratę wartości. Niektóre banki podają dokładne wyliczenia i przyjęte założenia dotyczące oszacowania wartości użytkowej odpowiednich ośrodków wypracowujących przepływy pieniężne. Nie jest to jednak reguła. Niemniej żaden bank nie dokonał odpisu z tytułu utraty wartości firmy mimo pogorszenia warunków funkcjonowania w wyniku kryzysu w 2008 r.

Dla porównania można przytoczyć wyniki badań przeprowadzonych przez urząd ESMA. Przypomnijmy, że były to badania na grupie 235 jednostek z różnych branż, których akcje notowane są na europejskich giełdach papierów wartościowych. Prawie wszystkie jednostki z badanej grupy wykazywały wartość firmy w swoich sprawozdaniach finansowych.

Suma wartości tej pozycji dla wszystkich wybranych jednostek wyniosła w 2011 r. 794,9 mld euro. W sektorze usług finansowych, w którym przeanalizowano sprawozdania 32 jednostek, łączna wartość firmy wynosiła w 2011 r. 59 099 mln euro. W tym samym roku prawie 36% jednostek z badanej próby dokonało odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości firmy na kwotę 40 410 mln euro, tj. ok. 5% wartości firmy z końca 2010 r. Natomiast branża usług finansowych była w tym zakresie liderem, gdyż rozpoznała utratę wartości firmy na kwotę 19 183 mln euro, co stanowiło 25,2% tej pozycji wykazywanej na koniec 2010 r. Mimo tak znaczących odpisów z tytułu utraty wartości firmy, urząd ESMA sugeruje, aby dokładniej przeanalizować tę pozycję wykazywaną w bilansie, gdyż, biorąc pod uwagę sytuację gospodarczą w 2011 r., wartość odpisów powinna być znacznie większa.

Natomiast, jak już wcześniej wspomniano, przeanalizowane banki działające w Polsce nie dokonały w analizowanym okresie żadnych odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości firmy. Nie dziwi więc fakt, że KNF poleciła lekturę raportu przygotowanego przez urząd ESMA.

Przeoglądając informacje dodatkowe wybranych banków z Polski, można znaleźć przyjęte przez banki założenia, którymi kierowały się, dokonując testów na utratę wartości firmy. W tabeli 3 podano wybrane założenia, przy czym zestawienia dokonano dla roku 2014, gdyż nie wszystkie banki w momencie pisania artykułu opublikowały już swoje sprawozdania za rok 2015.

Według raportu ESMA zakładana stopa wzrostu przy prognozie przepływów pieniężnych ośrodków CGU nie powinna przekraczać 3% w sytuacji, jaka wystąpiła w 2011 r. Jak widać, banki działające w Polsce nie przekroczyły tej wartości nawet w 2014 r.

Przyjęta stopa dyskontowa w analizowanych bankach działających w Polsce była jednakowa dla zidentyfikowanych przez banki ośrodków CGU. Niemniej jednak urząd ESMA sugeruje, aby dla każdego ośrodka CGU stosować inną stopę dyskontową, gdyż ryzyko związane z każdym ośrodkiem generującym przepływy pieniężne jest inne.

Tabela 3. Wybrane założenia przyjęte przez banki przy przeprowadzaniu testów na utratę wartości firmy w 2014 r.

Nazwa banku	Okres prognozy dla szacowanych przepływów pieniężnych dla ośrodków CGU	Przyjęta stopa wzrostu	Przyjęta stopa dyskontowa
BZ WBK SA	bd	bd	bd
Pekao SA	5 lat	2,5%	7,64%
PKO BP SA	10 lat	1,6%	7,7%
Getin Noble Bank SA	5 lat	2,5%	8,02%
BPH SA	7 lat	3,0%	od 7,88% do 8,41% (różne stopy dla każdego roku prognozy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych wymienionych banków.

Ponadto zauważono, że nie wszystkie banki publikowały wyniki z analizy wrażliwości w zakresie prognozowanych przepływów pieniężnych generowanych przez poszczególne ośrodki CGU. Często brakowało również w informacji dodatkowej jasnego opisu zidentyfikowanych ośrodków wypracowujących przepływy pieniężne.

7. Zakończenie

Zagadnienia związane z wartością firmy nie są łatwe ze względu na ich niematerialny charakter i trudności związane z jej wyceną. Niemniej jednak udało się wypracować w miarę jednolite stanowisko w amerykańskich i europejskich standardach rachunkowości na temat ujmowania i późniejszej wyceny wartości firmy w sprawozdaniach finansowych. Zdecydowano się na dokonywanie testów na utratę wartości firmy i odpisy z tego tytułu zamiast równomiernych odpisów amortyzacyjnych.

Na przykładzie polskiego sektora bankowego przeprowadzono analizę sprawozdań finansowych banków wykazujących wartość firmy w swoich bilansach. Okazało się, że udział wartości firmy w sumie bilansowej jest niewielki, poniżej 1%. Ponadto żaden z analizowanych banków nie dokonał odpisu z tytułu utraty wartości tej pozycji. Każdy bank w informacji dodatkowej zapewniał jednak o przeprowadzonych testach na temat utraty wartości firmy. Przyjęte ogólne założenia tych testów nie budzą zastrzeżeń. Brakuje jednak bardziej szczegółowych informacji na temat zidentyfikowania poszczególnych ośrodków wypracowujących środki pieniężne, do których wartość firmy została przypisana, oraz wyliczonych prognozowanych przepływów pieniężnych dla tych ośrodków.

Wydaje się, że banki działające w Polsce, mimo niskiego udziału wartości firmy w ich sumie bilansowej, powinny uważniej przyjrzeć się zaleceniom zawartym w raporcie przygotowanym przez urząd ESMA. Oczywiście analiza zawarta w tym

artykule nie objęła wszystkich banków, ale bardzo prawdopodobne jest, że w pozostałych bankach wykazujących wartość firmy w bilansie występuje zbliżona sytuacja.

Literatura

- Bunea-Bontas C., 2009, *Issues on recognition, measurement and impairment of goodwill*, <http://ssrn.com/abstract=1492027>.
- Davis M., 1992, *Goodwill accounting: Time for an overhaul*, *Journal of Accountancy*, 173(6).
- ESMA Report, 2013, *European enforcers review of impairment of goodwill and other intangible assets in the IFRS financial statements*, <https://www.esma.europa.eu/databases-library/esma-library/compairement%2520goodwill>.
- MSR 36 *Utrata wartości aktywów*, International Accounting Standards Board, London 2011.
- MSSF 3 *Połączenia jednostek gospodarczych*, International Accounting Standards Board, London 2011.
- Ramanna K., 2008, *The implications of unverifiable fair-value accounting: Evidence from the political economy of goodwill accounting*, *Journal of Accounting and Economics*, 45, s. 253-281
- Ramanna K., Watts R., 2012, *Evidence on the use of unverifiable estimates in required goodwill impairment*, *Review of Accounting Studies*, 17, s. 749-780.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jednolity, DzU 2013, poz. 330.
- Watts R., 2003, *Conservatism in accounting. Part I: Explanation and implications*, *Accounting Horizons*, 17, s. 207-221.
- Wen H., Moehrle S., 2015, *Accounting for goodwill: A literature review and analysis*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2685922.